

ODMEVI NA DOGODKE

Tatjana Pregl Kobe

28. BIENALE ILUSTRACIJE BRATISLAVA

Glavni organizator 28. bienala ilustracije Bratislava (BIB) je Bibiana, mednarodna umetniška hiša za otroke. Bienale poteka pod pokroviteljstvom Unesca in Mednarodne zveze za otroške knjige (IBBY) ob podpori Ministrstva za kulturo Slovaške Republike. Pokroviteljstvo BIB 2021 je prevzela predsednica Slovaške republike Zuzana Čaputová. Bratislavski bienale ilustracije že več kot petdeset let predstavlja najboljše, kar je bilo ustvarjenega v svetu ilustracij za otroke v obdobju zadnjih dveh let. Njegova zgodovina sega v leto 1967, ko so bili njegovi pobudniki dr. Dušan Roll (1928–2021) in akademska slikarja Miroslav Cipár (1935–2021) in Albín Brunovský (1935–1997) ter še nekateri drugi navdušenci nad knjižno ilustracijo za otroke. Do danes je to največji nekomercialni dogodek te vrste na svetu. Zanimivo je, da je Dušan Kállay (1948) edini umetnik iz Slovaške (organizatorke prireditve), ki je v dosedanjih 28. bienalnih prireditvah osvojil Grand Prix BIB. Si je pa bienalna prireditev močno mednarodno veljavo pridobila, ker predstavlja najboljša dela iz držav z bogato knjižno kulturo, ker omogoča, da so postala dela ilustratorjev iz različnih držav dostopna strokovnjakom in založnikom z vsega sveta ter nenazadnje zato, ker je ustvarila pogoje, da množično privablja otroško publiko od blizu in daleč. Saj je, kot je poudarila Wanda Adamik Hrycová, tokratna ambasadorica BIB, knjiga pogosto otrokov prvi stik s kulturo.

Na BIB 2021 se je predstavilo 380 ilustratorjev iz 42 držav, ki so poslali 2768 ilustracij iz knjig za otroke v izvirniku in skoraj 487 ilustriranih knjig. Razstava vseh natečajnih izvirnih knjižnih ilustracij za otroke in mladino je bila postavljena v drugem nadstropju Bratislavskega gradu. Dokončno je bila postavljena in na ogled za člane žirije kot običajno že nekaj dni pred svečano podelitvijo, prav tako tudi bogat barvni katalog (na 220 straneh) z izbranimi ilustracijami uvrščenih ilustratorjev. Prvega od petih predgovorov v razstavnem katalogu je napisala slovaška ministrica za kulturo Nataliá Milanová.

»Preselitev na Bratislavski grad je bila fantastična poteza, čarobnost prostora je neprekosljiva«, je Zuzana Jarošová, generalna komisarka in predsednica mednarodnega odbora BIB, ponovila misel, ki mi jo je vžhičena prvič zaupala že na ogledu prejšnje bienalne razstave. Največjo razstavo ilustracij na svetu in prireditve ob njej so si obiskovalci lahko ogledali v živo, če so bili cepljeni, testirani ali so preboleli covid-19. Na razstavi so zlahka našli vse nagrajene ilustracije in čeprav so bili vsi panoji razvrščeni po državah, so se pri nagrajenih ilustracijah izpisana priznanja precej vidno svetila. In tak poudarek je bil nedvomno hvalevredno dopolnilo, saj

so organizatorji bienala ilustracij želeli tudi tako usmeriti gledalce v vrednotenje kakovosti ter poudariti, da je mednarodna strokovna žirija izbrala najboljše med najboljšimi. Škoda le, da najlepših ilustriranih knjig, iz katerih prihajajo nagrajene ilustracije, še marsikje ni na policah. Ali pa bodo nanje prišla šele čez leto ali dve. Kot je, recimo, izjemna in še kako aktualna portugalska slikanica *A guerra* (ilustrator André Letria, besedilo Jose Jorge Letria), ki je bila med nagrajenci BIB leta 2019, v prevodu Katje Zakrajšek šele zdaj izšla v Sloveniji (Vojna, Modrijan, 2022). Kot je povedal podpredsednik mednarodne žirije BIB 2021 slovaški ilustrator Ľuboslav Paľo, »otroške ilustracije delajo odrasli za otroke različnih starosti, od najmlajših do mladostnikov, in nikakor niso le pravljice, temveč se pogosto ukvarjajo z zelo resnimi temami.«

Desetčlanska mednarodna žirija, sestavljena iz poznavalcev knjižne kulture, je bila vrhunška in kot vedno sestavljena geopolitično, da zajame vse regije in države. Člani žirije so bili: dr. Brenda Dalas iz Združenih držav Amerike, Victoria Fomina iz Rusije, Renáta Fučíková iz Češke, Orna Granot iz Izraela, Manuela Vlatić Maštruko iz Hrvaške, Michiko Matsukata iz Japonske, Ľuboslav Paľo iz Slovaške, Emese Révész iz Madžarske, Javier Zabala iz Španije in predsednik IBBY Mingzhou Zhang iz Kitajske, ki je tokrat predsedoval tudi žiriji. Člani žirije so zaradi pandemije prvič v zgodovini prispela dela ocenjevali in se o zmagovalcih odločali prek spleta. V takih pogojih je mednarodna žirija najboljšim ilustratorjem podelila nagrade: Grand Prix, pet zlatih jabolk, pet plaket in častna priznanja založnikom. Vse nagrajene ilustracije so predstavljene v posebni knjižici *Ceny/Awards* (BIBIANA, 2021) o nagradah.

Zmagovalka Grand Prix BIB 2021 je postala Španka Elena Odriozola za ilustracije v knjigi *Sentimientos encontrados/Mešani občutki*. Njene ilustracije za sodobno oblikovano slikanico prikazujejo vsakodnevne čudeže običajnega življenja. Posamezne podobe oblikovno predstavljajo črno-bele risbe s svinčnikom, ki so v obliki šestnajstih kvadratov razporejene po vsaki strani. V deželi, kjer rastejo zlata jabolka, so na tem prestižnem tekmovanju poleg glavne nagrade priznanja *Zlato jabolko* BIB 2021 osvojili: ilustratorica Myung Ae Lee iz Južne Koreje (za knjigo *Tomorrow Will Be a Sunny Day/Jutri bo sončen dan*), ilustratorji Amanda Mijangos, Armando Fonseca in Juan Palomino iz Mehike (za knjigo *El mar/Morje*), ilustratorica Sylvie Bello iz Francije (za knjigo *La prima neve/Prvi sneg*), ilustratoriki Anna & Varvara Kendelové iz Rusije (za knjigi *Na sever in Nasha Zemlya – dyshit/Na sever in Naša dežela -- diha*) in ilustrator Chao Zhang iz Kitajske (za knjižno zbirko poezije in slik *The Story of Grandma Sunflower/Zgodba o babičini sončnici*). Plakete BIB 2021 so prejeli: Ghazal Fatollahi iz Irana (za knjigo *To yek Jahangardi/Si raziskovalec*), ilustratorica Mamiko Shiotani iz Japonske (za knjigo *Tamago no hanashi/Zgodba o jajcu*), Mohammad Barangi Fashtami iz Irana (za knjigo *Simorgh/Feniks*), Dale Blankenaar iz Južne Afrike (za knjigo *Quill Soup/Juha iz peres*) in Armando Fonseca García iz Mehike (za knjigo *Aullido/Zavijanje*).

Poleg strokovne žirije od leta 1993 posebno nagrado podeljuje tudi otroška žirija, ki se pri svojem izboru nikoli ni strinjala s strokovno žirijo ali izbrala katerikoli izmed uradno podeljenih nagrad žirij, sestavljenih iz uglednih svetovnih ilustratorjev, likovnih teoretikov in predstavnikov založb. Tokrat je bila otrokom najbolj všeč francoska slikarka Fabienne Delacroix, ki v svojih ilustracijah slikanice *Les Malheurs de Sophie/Sofijina nesreča* ne predstavlja le siceršnje čudovito spokojne francoske pokrajine ali idealiziranega obrobja sanj, temveč v podobe prevedeno resničnost, ki se je očitno dotaknila otrok. Tradicionalno županovo nagrado je prejela

umetnica Zuzana Bočková Bruncková, ki večinoma uporablja mehke, tople barve, tako da tudi grozljivi prizori dobijo mehkejši izraz. Najljubša avtorica, ki jo je izbrala slovaška Poštová banka, pa je Jana Kiselová – Siteková, katere ilustracije izstopajo po umirjenem vzdušju. In – po utečenem redu – je žirija podelila častno priznanje za pomemben založniški podvig trem založbam: češki različici za biografsko knjigo *Ludwig van Beethoven* (2020), italijanski založbi Topipittori za knjigo *La prima neve/Prvi sneg* (2012) in španski založbi Zahori books za knjigo *Lost Landscapes/Izgubljene pokrajine* (2019).

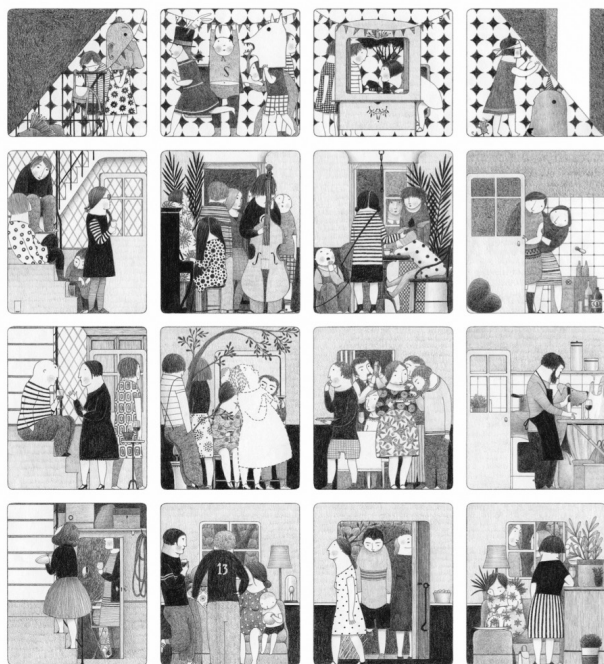
Ob odprtju osrednje razstave ilustracij na Bratislavskem gradu je dogajanje spremljalo več drugih, z BIB povezanih spremljevalnih dogodkov in razstav. Dejstvo je, da osrednji prikaz najkvalitetnejših ilustracij sveta ni le ilustracijski natečaj in razstava, temveč prek kulturnih institucij in knjižnih sejmov promovira visoko kakovostno ilustracijo za otroke in mladino na Slovaškem in v tujini. Na zahodni terasi Bratislavskega gradu so se s samostojnimi razstavami predstavili trije umetniki, Svetozár Košícký, Miroslav Cipár in Boris Šima, ki so jih na zadnjem bienalu nagradili otroška žirija, bratislavski župan in poštna banka, ki vedno podeljuje živemu slovaškemu ilustratorju posebno priznanje za izviren in izjemen prispevek k umetniški ilustraciji na Slovaškem.

Del široko razvejane bienalne prireditve je bila tudi razstava zmagovalca BIB Grand Prix iz prejšnjega bienala (BIB 2019): to je bil iranski avtor Sayed Hassan Moosavi, ki je za pet ilustracij z akrilom na lesu iz knjige *Mosht Zan/Boksar* (Touti Books, Teheran, Iran, 2018) prejel najvišjo nagrado za žive, a barvno ubrane podobe značilnega iranskega mesta in duhovito deformacijo figure glavnega junaka z majhno glavo in predimenzioniranimi rokami. Pričakovano so bile razstavljene tudi ilustracije dobitnice tako imenovane »ilustratorske Nobelove nagrade« – nagrade Hansa Christiana Andersena za ilustracijo v knjigah za otroke 2020 – švicarske umetnica Albertine. Na ogled pa so bile tudi knjige pisateljice Jacqueline Woodson, ki je isto leto prejela Andersenovo nagrado za književnost. Na tradicijo te vizualne umetniške smeri, ki je tudi zaradi bratislavskega bienala postala bolj cenjena, so obiskovalce spomnile tudi ilustracije ene od umrlih slovaških umetnic, pravzaprav zelo vesele podobe ilustratorke Božene Plocháňove (1929–2020), ene prvih žensk, ki se je že pred sedmimi desetletji posvetila poklicnemu risanemu humorju. Na tokratni BIB je svoja dela prijavilo 34 slovaških avtorjev in vsa dela nominiranih avtoric in avtorjev so bila tudi na razstavi v Galeriji Dušana Rolla na dan odprtja Bibiane. »Prijavilo se je veliko novih imen, a po statutu BIB največ petnajst ilustratorjev lahko zastopa eno državo. Dejstvo, da vsi ilustratorji niso bili izbrani, ne pomeni, da je njihovo delo manj vredno,« je pred odprtjem te razstave povedala Viera Anoškinová, vodja sekretariata BIB.

Tudi sekcija ilustratorjev Zveze društev likovnih umetnikov Slovenije (ZDSLU) pri vsakokratnem pošiljanju del svojih članov upošteva bratislavsko mednarodno ustaljeno pravilo, da lahko zastopa eno državo največ petnajst ilustratorjev. Tokrat so na 28. BIB 2021 sodelovali: Marta Bartolj z ilustracijami za avtorsko slikanico *Kje si?* (Miš, 2018); Suzi Bricelj z ilustracijami za knjigo *Arčibald* po besedilu Barbare Simoniti (Pivec, 2019); Tina Dobrajc, ki se je predstavila kar z ilustracijami za dve slikanici Helene Kraljič: *Strašni Karlo* in *Predilnica nitk* (Morfemplus, 2020); Andreja Gregorič z ilustracijami besedila Maje Furman *Srce soseske* (Ajda, 2020); Irena Majcen s slikarsko zastavljeno pripovedjo *Modrobradi* Charlesa Perreaulta (ModArt, 2021); Ana Maraž z duhovito minimalističnimi črno-belimi ilustracijami

kot spremljevalkami pripovedi *Kako dolg je čas* Mateta Dolenca (Beletrina, 2019); Manca K. Musil s svojo klasično maniro tekstilnih ilustracij, še posebej zanimivih za tujino (tokrat za švicarsko založbo), za avtorsko slikanico *Lev Izidor* (Baeschling Verlag, 2020); Radko Oketič s svojo značilno satiro in karikaturjo brez besed (samozaložba, 2020); Andreja Peklar prav tako z avtorsko slikanico *Buba* (KUD Sodobnost International, 2020); Lidija Plestenjak z ilustracijami dvojezičnega projekta Lutza Kucherja *Auf Fliegender Mission – Ein Stürmischer Anfang, Auf Fliegender Mission – Der Verschwundene Papyrus/Na leteči misiji – Viharni začetek, Na leteči misiji – Izginuli papirus* (Lighthouse 01, Ljubljana, 2021); Daša Simčič z ilustracijami za slikanico *Iza in ljubezenski urok* (Epistola, 2020), za katero je besedilo napisala Iva Berger; Alenka Spacal z ilustracijami za avtorsko slikanico *Fižolčica beži pred fižolovo juho* (Bajalka, 2019); Urška Stropnik Šonc s prisrčnimi ilustracijami za najmanjše bralce iz dveh slikanic – Igor Plohl je avtor prve *Rogi in Edi na paraolimpijskih igrah* (Pivec, 2018), Urša Kremlj pa druge slikanice *Mehurčki prijateljstva* (Studio Hieroglif, 2020); Tina Volarič z avtorsko slikanico *Črta* (Miš, 2021) in Ana Zavatlav z ilustracijami besedila Gaje Kos v slikanici *Obisk* (Mladinska knjiga, 2019).

Tradicionalni del bienala je vključeval mednarodni simpozij z osrednjo temo *Strip v sodobnih slikanicah za otroke in mladino v svetu*. Neločljivi del BIB je bil takoj po končanem simpoziju tudi mednarodni seminar BIB – *Albín Brunovský Workshop/Delavnica Albina Brunovskega*, ki je bila – namenjena mladim umetnikom do 35 let – tokrat v graščini v Mojmirovcah pri Nitri in je trajala teden dni. Vodil jo je pomemben slovaški ilustrator Miroslav Regitka, téma delavnice

Grand Prix BIB 2021 je prejela Španka Elena Odriozola za ilustracije v knjigi *Sentimientos encontrados / Mešani občutki*.

pa je bila *Hrošč v glavi*. Izvirniki, ustvarjeni na tej delavnici, so bili objavljeni v promocijskem katalogu in predstavljeni na Slovaškem in v tujini. Poleg tega je bilo organiziranih več ustvarjalnih delavnic, pogovorov z ustvarjalci, ilustratorji in pisatelji ter različnih aktivnosti za najmlajše. V priročni knjižnici pa so obiskovalci kljub še vedno prežeči pandemiji lahko brskali tudi po zanimivih knjižnih naslovih. »Covid nas je samo spomnil, kako krhka je naša civilizacija. Kot papirnata ladjica«, je bila kljub tej nedobrodošli oviri s potekom tako obsežnega in zahtevnega projekta zadovoljna Zuzana Jarošová, generalna komisarka 2021.